

Значна частина доповідей спиралася на апробовані методики, які вже втілено у навчальних посібниках. З матеріалами таких посібників, підготовлених доцентом Аксьоною О. В. та доцентом Силантьєвим С. О., можна було ознайомитися під час роботи секції.

Серед завдань, що стояли перед колективами кафедр і факультетів, є необхідність усвідомлення суті та об'єктивної передумови запровадження принципів компетентнісної моделі освіти, основні складові якої, викладені в даній доповіді, повинні стати об'єктом предметної дискусії та творчого розвитку і застосування. Відповідальність кожного викладача за створення максимально сприятливих умов для формування професійних та особистісних компетенцій бакалаврів і магістрів відкріє шлях до впровадження новітніх підходів у організації освітньої діяльності університету.

М. М. Гавриш, канд. філол. наук, доц.,
завідувач кафедри німецької мови

ІНОЗЕМНОМОВНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ — АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ І ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Невпинний і стрімкий розвиток міжнародних контактів у цілому і європейських інтеграційних процесів зокрема спричинив протягом останніх років активний перегляд поглядів і позицій щодо функцій та ролі рідної та іноземних мов у людському суспільстві, а також методів їх викладання та вивчення. Переконливим свідченням нового осмислення багатогранної мовної проблематики стала розробка в рамках багаторічного проекту Ради Європи *«Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання»* (Страсбург, 2000 р.). Ця праця, опублікована всіма європейськими мовами, у тому числі українською, стала свого роду європейським стандартом викладання та вивчення іноземних мов. І не в останню чергу тому, що в ній запропоновано розрізняти шість рівнів володіння іноземною мовою (A1 — найнижчий, A2, B1, B2, C1 та C2 — найвищий) та детально описано критерії визначення цих рівнів при контролі знань викладачем та самоконтролі. Рекомендації знайшли повну під-

тримку й широке визнання в усіх європейських інституціях мовного спрямування.

У сфері вищої освіти України положення цього документа були імплементовані та набули дальшого розвитку в *«Програмі з англійської мови для професійного спілкування»* (2005 р., підготовлена за сприяння Британської Ради в Україні) та *«Рамковій програмі з німецької мови для професійного спілкування для вищих навчальних закладів України»* (2006 р., підготовлена як складова відповідного європейського проекту Гете-Інституту та за його підтримки. До колективу фахівців, які працювали над Рамковою програмою, належав і автор цього матеріалу). Обидві програми, *рекомендовані Міністерством освіти і науки України до впровадження* у царині вищої освіти, є принципово новими документами, що акумулюють новітні надбання педагогіки, психології, лінгвістики та методики викладання іноземних мов і з часом (після відповідної апробації) мають усі шанси отримати статус державного стандарту. Тому актуальні завдання, на яких, на нашу думку, необхідно зосередити зусилля при викладанні іноземних мов у економічному ВНЗ, висвітлені надалі саме з огляду на концептуальний зміст згаданих публікацій.

Звичайно ж, мови й надалі розглядають як головний засіб спілкування (комунікативна функція), але одночасно з мовами та мовною освітою поєднують набагато ширші завдання. Володіння сучасними мовами та відповідна мовна політика у кожній країні мають сприяти формуванню духовного світу громадян, їхніх гуманістичних світоглядних уявлень та загальнолюдських ціннісних орієнтирів і тим самим готувати їх до викликів зростаючої міжнародної мобільності та тіснішої співпраці практично в усіх галузях суспільного життя, сприяти взаємному розумінню та толерантності, повазі до ідентичних рис та культурного розмаїття, створювати передумови для більш інтенсивних інформаційних обмінів та допомагати долати упередження і дискримінацію. Одним словом, володіння мовами і пізнання через них історії та культури, естетичних та моральних цінностей різних народів вважається сьогодні однією з передумов забезпечення стабільності та здорового функціонування демократії. Саме тому в Загальноєвропейських рекомендаціях йдеться про важливість запровадження таких методів викладання мов, *які стимулювали б незалежність мислення, суджень та дій у поєднанні з соціальними вміннями та соціальною відповідальністю.*

З зазначеного логічно випливає діяльнісно-орієнтований підхід до проблематики вивчення та використання мов. Згідно з цією

концепцією і користувачі мови, і ті, хто її вивчає, є насамперед особами, які виконують певні дії — *діють* — у певному соціальному середовищі. Це значить, що вони як члени суспільства в кожний конкретний момент за певних умов, у специфічному оточенні та в певній сфері діяльності вимушені вирішувати комунікативні завдання (і не тільки мовленнєвим шляхом). Іншими словами, використання мови, що включає в себе і вивчення мови, охоплює дії людей, які як індивіди та суспільно дієві особи формують при цьому цілу низку компетенцій — як загальних, так і комунікативну мовленнєву компетенцію. Отже, комунікативна компетенція формується й модифікується в рамках діяльнійшої компетенції індивіда і є однією з головних складових цієї компетенції.

До викладання/вивчення іноземних мов у вищій школі, в тому числі у ВНЗ економічного спрямування, висуваються ж, звичайно, додаткові специфічні вимоги. Уже сама назва дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням», яка належить до обов'язкових дисциплін бакалаврської освіти, розкриває завдання цього предмета — досягти такого рівня володіння іноземною мовою, який дозволяв би спілкування у сфері майбутньої професійної діяльності студентів.

Зрозуміло, що носії різних мов відрізняються ментальними рисами, естетичними та морально-етичними поглядами, традиціями ведення ділового спілкування тощо. Тому соціокультурні знання нерідко стають суттєвою передумовою знаходження дійсно «спільної мови» між представниками різних соціумів.

Виходячи з зазначеного, вбачається, що *основною метою* викладання іноземних мов у вищій школі є розвиток *професійно орієнтованої міжкультурної комунікативної компетенції* студентів як складника діяльнійшої компетенції. Це комплексне поняття «професійно орієнтована міжкультурна комунікативна компетенція» трактується як навички та вміння, які у приватній, суспільній, професійній та освітній сферах у багатонаціональному суспільстві забезпечують належне — з огляду на тему, предмет, фах та особливості цільової культури — спілкування вербальною (писемною та усною) та формальною (формули, графіки тощо) іноземною мовою, а також невербальними засобами (жести, міміка).

Отже, ця компетенція як поняття вищого рівня є результатом взаємодії та комплексної реалізації декількох складових, формування та розвитку яких мають здійснюватись на практичних заняттях з іноземних мов. По-перше, йдеться про *інішомовну* кому-

нікативну компетенцію, тобто про навички та вміння здійснювати усну та письмову мовленнєву діяльність засобами іноземної мови. Ця діяльність охоплює *рецепцію* (сприйняття іншомовної інформації, наприклад, читання про себе чи вслух, прослуховування радіопередач, розуміння змісту заняття тощо), *продукування* (відтворення інформації іноземною мовою — усна презентація, письмове повідомлення), *інтерації* (акти спілкування між двома чи кількома особами) та *медіацію* (акти спілкування при неможливості використання однієї мови — усний або письмовий переклад, коротка передача змісту).

По-друге, як уже зазначалося, важливу роль відіграє *соціокультурна* компетенція — вміння і готовність застосовувати сукупність соціолінгвістичних, соціопсихологічних, країнознавчих та міжкультурних знань для досягнення порозуміння між представниками різних соціокультурних традицій. Для цього на заняттях з іноземної мови необхідно створювати атмосферу відкритості, психологічної готовності до сприйняття соціальних норм, правил поведінки іншого суспільства, що одночасно і стимулює інтерес студентів до ознайомлення з країною, мова якої вивчається.

Пріоритетного значення у вищій школі набуває, по-третє, *фахова* компетенція. Поряд з фаховими знаннями, отриманими при вивченні спеціальних дисциплін, які, безперечно, утворюють базу цієї компетенції, заняття з іноземної мови за професійним спрямуванням мають розширювати фаховий горизонт студентів новими знаннями, з одного боку, та комунікативними прийомами зі специфічним фаховим наповненням (приміром, обґрунтування, порівняння, дефініція, опис, класифікація тощо) — з другого.

Не слід забувати і про четверту — *методичну* — компетенцію, яка передбачає розвиток навичок та вмінь оволодівати навчальними технологіями та стратегіями при вирішенні професійних ситуацій, а також переносити як нові знання, так і набуті раніше стратегії на інші сфери діяльності. Формувати методичну компетенцію — значить спонукати студентів до активної самостійної роботи, до того, щоб вони самостійно визначали оптимальні для себе техніки і стратегії навчання, обирали, застосовували і розвивали методи та прийоми розв'язання проблемних питань.

Очевидно, що суттєві елементи професійно орієнтованої міжкультурної комунікативної компетенції формуються в загальноосвітній школі, а вища школа покликана розширити й поглибити цю компетенцію, тобто збагатити її новими знаннями та вміннями. Торкаючись шкільного аспекту, необхідно підкреслити, що *Державний стандарт базової і повної середньої освіти*, затвер-

джений постановою Кабінету Міністрів України № 24 від 14 січня 2004 р., ставить перед старшою школою завдання *забезпечити комунікативну компетенцію учнів з іноземних мов на рівні B1+*. Згідно з термінологією згаданих вище *Загальноєвропейських рекомендацій* особа зі знанням іноземної мови на рівні B1 — це незалежний (B), так званий рубіжний (B1) користувач, який може розуміти основний зміст нормативного мовлення на загальні теми побутового життя та професійної діяльності, може вирішити більшість питань під час перебування у країні, мову якої він вивчає, може висловитись на теми особистих інтересів, описати досвід, події, сподівання, навести стислі пояснення і докази щодо точок зору та планів. З огляду на шість рівнів володіння іноземною мовою (A1, A2, B1, B2 та C1, C2) можна констатувати, що випускник української школи повинен щонайменше з однієї іноземної мови мати такий рівень знань, який забезпечував би можливість спілкування на теми, пов'язані з сім'єю, хобі, інтересами, роботою, подорожами, останніми подіями тощо.

Чи отримує нинішня вища школа таких абітурієнтів чи таких першокурсників? Як свідчить досвід багатьох ВНЗ України, в тому числі і нашого університету, рівень іншомовних знань значної кількості випускників українських шкіл ще не відповідає вимогам Державного стандарту. Можливо, це пов'язано — серед іншого — і з тим, що Державний стандарт діє лише з 2004 р., і потрібен певний перехідний період для досягнення більшістю випускників рівня B1+. Отже, в царині іноземних мов існує «державний шкільний стандарт», хоча, як уявляється, його формулювання і є дещо категоричним, оскільки у зазначеному вище документі йдеться про «гарантії держави у досягненні» закріпленої ним освіченості учнів.

А які ж завдання стоять перед вищою школою України і чи мають вони відповідне закріплення у нормативних документах? Якщо виходити з вимог Болонської декларації щодо забезпечення мобільності студентів та враховувати вимоги — які вимірюються міжнародно визнаними мовними іспитами — щодо рівня володіння іноземною мовою в академічному і професійному середовищах, то мінімально прийнятним рівнем для бакалаврів-економістів є B2 (незалежний просунутий користувач), а для магістрів економічних спеціальностей — C1 (досвідчений автономний користувач), хоча оптимальним для сфери бізнесу вважається найвищий рівень C2 (досвідчений компетентний користувач).

Якщо звернутися до «Освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за спеціальностями напрямку 0501 — «Економіка

і підприємництво», яка є галузевим стандартом вищої освіти України, то в розділі, в якому йдеться про викладання «Ділової іноземної мови» (III—IV курси спеціальності «Міжнародна економіка»), можна знайти, що метою курсу є «формування умінь та навичок ділового спілкування іноземною мовою на рівні автономного досвідченого користувача», тобто на рівні C1. Це в цілому відповідає зазначеним вище міжнародним нормам. Однак у нашому університеті, як і в інших ВНЗ України, базовою і обов'язковою для всіх спеціальностей є дисципліна «Іноземна мова за професійним спрямуванням» (I—II курси), яка викладається у 10-та 19- і 20-кредитних варіантах.

10-кредитний курс передбачає — згідно з чинними навчальними планами — 252 години аудиторних практичних занять, а для переходу від рівня B1 («шкільний стандарт») до рівня B2 мінімально необхідними вважаються 180—200 годин. Отже, маємо вагомий підстави для висновку, що студенти-бакалаври, закінчуючи на другому курсі вивчення базового — навіть 10-кредитного — курсу іноземної мови за професійним спрямуванням, мають володіти іноземною мовою на рівні B2 — незалежного просунутого користувача.

19-кредитний курс (спеціальність «Міжнародна економіка») та 20-кредитний курс (усі інші спеціальності) — так зване поглиблене вивчення іноземної мови — передбачають відповідно 576 та 540 годин практичних аудиторних занять. Якщо врахувати те, що можливість поглибленого вивчення іноземних мов отримують, як правило, студенти з кращими знаннями (тобто рівень B1 тут має бути обов'язковою початковою нормою), то цього часу — за будь-якими міжнародними мірками — має вистачити для оволодіння мовою на рівні C1. (Мінімальні міжнародні стандарти є такими: $B1 \rightarrow B2 = 200$ год, $B2 \rightarrow C1 = 250$ год, тобто в сумі маємо 450 год.) Таким чином, доходимо висновку, що кінцевою метою поглибленого вивчення іноземної мови після закінчення другого курсу має бути рівень C1, рівень досвідченого автономного користувача. Звідси логічно випливає необхідність критично й об'єктивно переглянути вимоги до згаданої вище дисципліни «Ділова іноземна мова», яка вивчається студентами виключно після 19- чи 20-кредитних варіантів «Іноземної мови за професійним спрямуванням». Думається, що кінцевою (амбіційною) метою цього предмета має бути найвищий рівень C2, рівень досвідченого компетентного користувача (при обов'язковому досягненні усіма студентами рівня C1). В усякому разі, 288 годин аудиторних практичних занять, які відводяться для вивчення ділової іноземної мови студен-

тами старших курсів, достатньо, щоб при належній мотивації та старанності оволодіти мовою саме на рівні С2.

Практика роботи кафедр іноземних мов нашого університету доводить, що зазначена мета є реалістичною і досяжною — наші студенти щороку стають переможцями всеукраїнських олімпіад з іноземних мов та отримують численні стипендії в рамках міжнародних програм студентських обмінів. Тому було б доцільно — і це одна з головних пропозицій цього виступу — у наступному виданні галузевого стандарту вищої освіти України за спеціальностями напряму 0501 — «Економіка і підприємництво» чітко окреслити цілі оволодіння студентами-бакалаврами іноземними мовами: *«Іноземна мова за професійним спрямуванням» (10 кредитів) — В2; «Іноземна мова за професійним спрямуванням» (19 чи 20 кредитів) — С1; «Ділова іноземна мова» — С2.*

З іншого ж боку, як уже зазначалося раніше, помітна частина нинішніх випускників шкіл ще не володіє іноземними мовами на закріпленому в Державному стандарті рівні В1+. Ставши студентами, вони, як правило, вивчають базовий і обов'язковий 10-кредитний курс іноземної мови. 252 годин аудиторних практичних занять, які відводяться на цей дворічний курс, для багатьох студентів з «шкільними прогалинами» недостатньо, щоб вийти на цільовий рівень В2, тобто на рівень «європейського студента», який міг би навчатися за кордоном. Отже, практичні заняття в рамках навчального процесу для таких та й у цілому всіх студентів мають стати базовим, відправним пунктом, стимулом до оволодіння іноземною мовою за іншими, додатковими формами — підготовчі або інтенсивні курси, активна самостійна робота тощо.

Формулюючи таке непросте завдання, необхідно, звичайно ж, відповісти на питання, а як же має бути організований навчальний процес з іноземної мови, на яких принципах він має будуватись, для того щоб у кінцевому результаті забезпечувалось формування професійно орієнтованої міжкультурної комунікативної компетенції та досягнення студентами цільового рівня володіння мовою. Уявляється, що зовсім коротко на це запитання можна відповісти так: *Підхід до викладання й вивчення іноземних мов має бути еkleктичним та інноваційним, тобто поєднувати сучасні різноманітні методи і технології, враховувати попередні національні досягнення та широко залучати надбання міжнародної практики. Об'єднуючим чи спільним елементом усіх цих зусиль має бути зорієнтованість на студента та комунікативна спрямованість.*

Саме на заняттях з іноземної мови існують усі передумови для реалізації нового бачення ролі студента як партнера викладача.

Оскільки тематика, яка підлягає вивченню, робочими програмами визначається, як правило, в загальних рисах (тобто у формі тематичних блоків, приміром, вища освіта в Україні та за кордоном, ринкова економіка, охорона навколишнього середовища тощо), то як відбір конкретних аспектів цієї тематики для опрацювання на аудиторних заняттях та в рамках самостійної роботи, так і самі методи і соціальні форми організації занять мають бути результатом спільного обговорення між викладачем та студентами.

На початку вивчення будь-якого тематичного блоку доцільно створити зі студентами так звану тематичну мережу (у центрі — головне поняття, від якого відходять промені з позначенням усіх можливих аспектів цієї проблеми та їх взаємозв'язків), а потім спільно погодити конкретні питання, які мають бути вивчені в рамках цієї тематики протягом відведеного часу. [Наприклад: «Охорона навколишнього середовища» — промисловість (викиди шкідливих речовин в атмосферу, забруднення річок, атомні електростанції), транспорт (шкідливі гази, шумові навантаження), сільське господарство (хімічні добрива, забруднення ґрунтових вод), виховання бережного ставлення до навколишнього середовища (партії зелених, сортування побутових відходів), зміни клімату (парниковий ефект) тощо.]

Широкий спектр форм навчальної взаємодії (виконання завдань кожним студентом окремо, робота в парах, у групах, рольові ігри, проектна робота, інтерв'ю і т. п.) та сучасних засобів і носіїв інформації також має спонукати викладача до обміну думок зі студентами щодо інтенсивних та найбільш прийнятних для них можливостей організації занять. Як свідчить практика, навіть урахування побажань студентів щодо, наприклад, термінів презентації результатів самостійної роботи чи виконання модульних завдань є помітним мотиваційним стимулом. Студент, який знає, що з його думкою рахуються, працює інтенсивніше й відповідальніше, і тому, усвідомлюючи це, викладач має бути скоріше дорадником, координатором, модератором та, звичайно, ініціатором навчального процесу.

Якщо ж ми оберемо інший підхід, якщо наша робота зі студентами базуватиметься лише на одному підручнику, то це означатиме, що ми «обкрадатимемо» студентів, забираючи у них можливість узяти на себе відповідальність за власне навчання. Тому сам навчальний процес необхідно наповнити новим змістом та інноваційними підходами. Політичні, економічні, культурні події дуже швидко призводять до морального старіння інформації, яка ще недавно була актуальною й викликала жвавий інтерес суспільства. Тому нинішній викладач іноземних мов покликаний вести

постійний пошук нових актуальних матеріалів, розробляти й створювати свої власні ресурсні комплекси. Робота в цьому напрямі особливо важлива з огляду на зазначений вище виклик щодо формування молодих фахівців з власним незалежним мисленням та соціальною і професійною поведінкою, яка базувалася б на демократичних цінностях. У сучасних умовах очевидно є, таким чином, необхідність створення *якісно нових підручників та посібників нового покоління*, і такі матеріали розробляються мовними кафедрами університету.

Конкретним підтвердженням цьому стали обговорення в рамках засідання секції іноземномовних кафедр навчального потенціалу таких професійно і фахово зорієнтованих технологій, як презентація в режимі *Microsoft Power Point* та «розкладання мозаїки». На конкретних прикладах були показані широкі можливості використання на практичних заняттях інформації з мережі Інтернет та інших засобів масової інформації. Відомо, і про це свідчить повна програма конференції, що в навчальному процесі широко використовуються відеоматеріали, і все частішими стають такі форми організації занять, як *проектна робота* та *ділові ігри* (або ігри за планом). Необхідно звернути увагу й на доцільність активнішого впровадження в навчальний процес деяких раніше менш відомих підходів, наприклад, таких як *метаплан* чи *майнд-меппінг*.

Ці та інші новітні форми організації занять з іноземних мов сприяють розвитку соціальної поведінки, розширенню фахових знань та поглибленню навичок комунікації. Студенти, кооперуючись або опонуючи один одному, вчаться поважати чужу думку й обстоювати власну, адекватно сприймати критику чи похвалу, долати труднощі або страх, приймати рішення. Кожен студент отримує таким чином можливість реалізувати свої індивідуальні, креативні здібності.

Висвітлюючи інноваційні підходи в процесі викладання/вивчення іноземних мов, слід звернути увагу і на використання комп'ютерної техніки як однієї зі складових навчального процесу («*Computer-Assisted Language Learning*»). Прикладом, можливо, і першого вдалого впровадження цієї методики в навчальний процес у нашому університеті є *інтерактивний посібник* (програмний продукт) «Інтерактивний практикум з німецької мови для студентів економічних спеціальностей». Під час презентації посібника на засіданні секції було підкреслено його значний навчальний потенціал, і особливо в плані індивідуалізації роботи зі студентами.

Коротко торкаючись тематичного та текстового наповнення наявних навчальних матеріалів, можна відзначити їх актуаль-

ність, автентичність, а також широкий спектр відображення крайнознавчої проблематики та розвитку економіки на ринкових засадах. Навчаючись на зразках оригінальної іноземної мови, які несуть у собі інформацію про спосіб мислення, виробничу діяльність, характерні риси, традиції інших народів, студенти збагачують себе міжкультурними знаннями, отримують можливості для аналізу і порівнянь, запозичення певних цінностей і тим самим формують у собі компетенції дійсно «європейського студента», які створюють передумови для мобільності та успішного навчання протягом певного періоду в зарубіжних університетах, що на сьогоднішній день, як відомо, стало фактично однією з норм вищої освіти в Європі та й у світі в цілому.

Саме з огляду на цей «стандарт» — доцільність отримання студентами міжнародного навчального досвіду — перед викладачами та авторами сучасних підручників з іноземних мов постає специфічне й досить важливе завдання, а саме — забезпечити у навчальному процесі належне місце *глибокому і всебічному вивченню української тематики*. Адже, перебуваючи за кордоном, наш студент — як у приватній, так і в академічній сферах — повинен бути перш за все носієм і популяризатором інформації про Україну, привертати увагу закордонних громадян до великого потенціалу міжнародного співробітництва України. Знання, наприклад, про функціонування банківської системи Німеччини можна отримати, навчаючись в університеті міста Констанц, але для цього потрібно володіти відповідною лексикою, відповідною термінологією німецькою мовою, вивчення яких, як впливає з зазначеного вище, доречно здійснювати переважно з опорою на українські реалії. Саме такий підхід, як уявляється, має допомогти студентам глибше зрозуміти «своє» та краще пізнати «чуже», зробити об'єктивний аналіз чи порівняння та сформуванати власну позицію.

До важливих завдань сьогодення належить і *урізноманітнення самостійної роботи* студентів саме з огляду на цільові компетенції викладання/вивчення іноземних мов. Безсумнівно, що помітним кроком у правильному напрямку є у цьому контексті створення у новому корпусі бібліотеки КНЕУ мультимедійного класу для вивчення іноземних мов. Концентрація в єдиному центрі навчальних аудіо-, відео- та комп'ютерних матеріалів, доступу до мережі Інтернет та можливості перегляду телевізійних передач іноземномовних каналів — ця принципово нова пропозиція навчальних послуг та шляхів отримання й опрацювання іноземномовної інформації має стати для всіх викладачів іноземних мов поштовхом, імпульсом для перегляду характеру завдань, які ви-

конуються в рамках самостійної роботи студентів, так щоб різнопланові можливості мультимедійного класу використовувались максимально повно й ефективно. Це можуть бути як прості (тренування вимови чи інтонації), так і складні, комплексні (підготовка презентацій, ділових ігор, виконання проектних завдань), як індивідуальні, так і групові форми активної роботи з іноземномовними матеріалами, але всі вони мають бути зорієнтовані на отримання нових знань, формування й удосконалення вищезазначених компетенцій та спонукати студентів до самооцінки власних результатів та досягнень. (Відповідні шкали самооцінювання можна знайти, як відомо, в Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти, і викладачі не повинні забувати привертати увагу студентів до цієї можливості оцінки власних знань.)

Якщо ж торкнутися питання *підсумкового оцінювання знань студентів* на завершальних іспитах після четвертого та восьмого семестрів, то в плані актуальних завдань та перспективного розвитку хотілося б відзначити три аспекти. По-перше, йдеться про те, чи здійснюється на іспитах перевірка всіх складових комунікативної (мовленнєвої) компетенції студентів. Думається, що ні. Нерідко відсутні завдання, пов'язані з аудіюванням (розуміння прослуханого), надається перевага перекладу, хоч одним з найважливіших принципів комунікативної методики є одномовність навчального процесу, і менша увага приділяється опрацюванню та створенню текстів з орієнтацією на професійні комунікативні ситуації. Перегляд структури екзаменаційних завдань з огляду на положення, які містяться в Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти та програмах з англійської та німецької мови для професійного спілкування, є, на наш погляд, важливою складовою поліпшення іноземномовної підготовки студентів-бакалаврів.

Інша, друга, проблема має на сьогоднішній день більш дискусійний і перспективний характер. Маю на увазі те, що оцінки нашого національного стандарту (п'ятірки, четвірки і т. д.) лише певною мірою й опосередковано дозволяють зробити висновок про рівень володіння студентом іноземною мовою, і особливо в контексті згаданих вище рівнів A1 — C2, запроваджених Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти. Наприклад, «п'ятірка» студента, який протягом чотирьох семестрів вивчав іноземну мову за звичайною (традиційною) програмою, і «п'ятірка» того, хто за цей же час мав удвічі більше годин (20-кредитний курс іноземної мови), свідчать лише про те, що обидва студенти успішно виконали вимоги відповідних навчальних програм. Інформації ж про рівень володіння цими студентами інозем-

ною мовою згідно з «європейськими стандартами» наша система оцінювання знань поки що не містить. У міжнародній практиці в царині вищої школи такий підхід також ще не набув належного поширення, але, як уявляється, вже найближчим часом це питання може вийти на передній план, і тому обговорення його та розробка відповідних пропозицій конче потрібні зараз у широкому загалі викладачів іноземних мов вищої школи України.

Третє зауваження стосується особливостей проведення підсумкового контролю знань та розподілу педнавантаження у нашому університеті. Як і всі інші іспити, іспити з іноземної мови також відбуваються у письмовій формі. Однак у підходах до оцінювання екзаменаційних робіт існує дуже суттєва відмінність, адже оцінка за письмову роботу з іноземної мови виставляється насамперед за лексичне, граматичне, стилістичне оформлення студентом тієї чи іншої інформації, тобто *поряд зі змістом не менш важливу роль відіграє і фактор належного володіння усіма аспектами мови.*

Писемна мова має свої особливості, і це загальновідомо. Навчити студентів правильно висловлювати думки у письмовій формі — це набагато складніший процес, ніж навчання усній комунікації. Для забезпечення успіху письмові роботи мають постійно перевірятись, на що викладачі при середній наповнюваності мовних груп у 20 студентів та помітних обсягах письмових завдань (і особливо на старших курсах) витрачають значні часові ресурси, які не охоплюються педагогічним навантаженням. Іншими словами, ми маємо сьогодні ситуацію, за якої ставиться вимога готувати студентів до підсумкового *письмового* контролю знань, але навіть мінімально необхідного часу для виконання цього складного завдання у річному педагогічному навантаженні не планується. Думаю, що висловлю одностайну думку, одностайне прохання всіх кафедр іноземних мов університету, коли скажу, що ми вважали б доречним — і це дійсно слугувало б підвищенню ефективності навчального процесу — якби *в рамках педагогічного навантаження щосеместрово викладачеві іноземних мов передбачалась одна чи щонайменше півгодини на перевірку письмових робіт кожного студента.*

Формат цьогорічної університетської конференції дозволив провести першу за останні роки науково-практичну дискусію за участю усіх чотирьох кафедр іноземних мов. Від їх імені дякую керівництву університету за цю нагоду обміну думками щодо сучасних тенденцій іноземномовної підготовки студентів економічних спеціальностей. Будемо вітати можливості проведення таких дискусій і в майбутньому.